

In dit nummer:

- 59 Missie in de gebiedende wijs
J.M. Mudde
- 60 Tegenstrijdigheid?
H. Smit
- 62 De Alliantie van
Evangelischen in Afrika
B. Wielenga
- 66 Zending in Eindhoven
L. van Dam
- 69 Bezinning over ons zendings-
werk in Zuid-Afrika (1)
J. Vonkeman

Opbouw

Tot opbouw van het gereformeerde leven

Paars vraagt om antwoord

Miriam de Rooy, De Bilt

Ooit vertelde Wim Kan dat hij in een woordenboek had opgezocht wat 'democratie' betekende. Democratie, zo las hij, betekent dat wat het volk wil, gebeurt. Sindsdien las hij elke ochtend vol verbazing in de krant wat hij nu weer wilde.

Wim Kan is inmiddels allang overleden, en ook zijn beeltenis is verstoten van het Leidseplein, maar de uitspraak is nog even actueel als toen hij hem voor het eerst vertelde. In ieder geval in de ogen van Jan Marijnissen, voorzitter van de Tweede-Kamerfractie van de Socialistische Partij. Hij schreef tijdens het zomerreces een fel, rood betoog tegen het beleid van het paarse kabinet van Wim Kok. Nederland groeit, maar het groeit 'meedogenloos', zo stelde hij. Immers, de afgelopen vijf jaar is het aantal Nederlanders dat gevangen is geraakt in armoede, eenzaamheid en uitzichtloosheid onrustbarend toegenomen.

De staat als blok aan het been
De oorzaak van de meedogenloze groei is de omarming van de huidige regeerders van de ideologie van het neo-liberalisme, aldus Marijnissen.

Zijn boek 'Tegenstemmen, een Rood antwoord op Paars', is een lang en uitgebreid pleidooi tegen deze ideologie, die wereldwijd met een ontstuitbare opmars bezig lijkt te zijn.

Immers, na een periode waarin de hulp van de staat werd ingeroepen om de excessen van de vrije markt te corrigeren en de scherpe kantjes van het kapitalisme af te halen, lijkt nu een tijd aangebroken van 'het kapitalisme in plaats van de staat'.

De staat wordt niet langer gezien als beschermer of regelaar, maar als parasiet, als blok aan het been, aldus Marijnissen. De overheid als strohalm

Een christelijk antwoord op Paars is dringend gewenst

en als baken wordt door Paars overboord gezet.

Diaconale taak

Marijnissens analyse van en kritiek op het neo-liberalisme is hard, en soms maar al te pijnlijk waar.

Zijn kritiek is daarmee geen zaak van de Socialistische Partij alleen. Het is een zaak voor alle mensen die verwonderd, verontwaardigd, of zelfs verbijsterd zijn over de huidige politieke gang van zaken in onze maatschappij.

Zijn pleidooi, hoe suggestief en op hol geslagen soms ook, toont aan dat het huidige kabinet steeds minder oog heeft voor de naasten in onze maatschappij, de minder-bedeelden. Het

bezuinigingsproces dat in de jaren tachtig is ingezet, heeft onder Paars een hoge vlucht genomen.

Terwijl verhullende termen als 'eigen verantwoordelijkheid', 'flexibilisering' en 'modern' worden gebezigd, worden in rap tempo voorzieningen geprivatiseerd of afgeschaft die betrekking hebben op primaire levensbehoeften. Zonder dat er een sociaal vangnet voor in de plaats komt.

Voor kansarmen worden te weinig kansen geschapen.

Gezinnen, vroeger nog de hoeksteen van de samenleving, draaien voor te veel kosten op. Daarmee holt de overheid haar eigen toekomst uit. In korte tijd is onverbloemd zichtbaar geworden dat de diaconale taak die de overheid de afgelopen decennia op zich had genomen, in korte tijd wordt afgestoten.

Kopje koffie

Is het verwonderlijk dat euthanasie steeds meer wordt geaccepteerd in een tijd waarin meedogenloos wordt gesneden in de personeelskosten in bejaardentehuizen, in verpleegtehuizen, in de Thuiszorg?

Na de 'restyling' van de zorgcentra is alle extra tijd voor persoonlijke aandacht en een kopje koffie weggesaamd.

Een christelijk antwoord op Paars is dringend gewenst.

Veertiendaagse uitgave van de
gereformeerde persvereniging opbouw

Redactie

Drs. H. Algra
Ds. J. Bouma
A. Hartkamp
Drs. P.J. van Kampen
J.J. Lakerveld
Ds. J.M. Mudde
Ds. K. Muller
Ds. W. Smouter
J. Westerkamp-Stegeman

Adres van de redactie

Ds. K. Muller,
Oude Veenscheiding 15,
8446 LC Heerenveen.
Telefoon: 0513-620476
Telefax: 0513-627036.

Alle kopij dient uiterlijk dinsdags, in de week voorafgaande aan de week waarin Opbouw zal verschijnen, bij de redactie binnen te zijn.

Kerknieuws/Onder andere(n)

A. Hartkamp,
Groenord 92,
2401 AG Alphen aan de Rijn.
Telef./telefax 0172-445872.

Abonnementen en ledenadministratie

M. van Veelen-Vreugdenhil
Administratie Opbouw
Hunze 16
2911 EH Nieuwerkerk aan den IJssel
Tel. 0180-320205.
Gironummer 404945 t.n.v.
Geref. Persvereniging Opbouw.

Lidmaatschap Persvereniging

Aanmelding door overschrijving van min.
f 25,- contributie op bovenstaand
gironummer.

Abonnementen

Het aanvragen of opzeggen van
abonnementen uitsluitend bij de
administratie. Abonnementen kunnen ieder
moment ingaan, doch slechts per 31
december eindigen. Opzeggen uiterlijk tot
15 november.

Abonnementsprijs

Bij vooruitbetaling te voldoen.
f 68,- per jaar of f 38,- per half jaar.
Voor studenten f 34,- per jaar.
Buitenland f 112,- per jaar of f 124,- per
luchtpost. Chequekosten buitenland: f 15,-.

Advertenties

Tarief: 68 ct. per mm. bij 45 mm. breed
(excl. 17,5% BTW).
Advertenties inzenden tot woensdag 8.30
uur, anderhalve week vóór
verschijningsdatum. Familieberichten
uiterlijk vrijdagmorgen, in de week voor
verschijning. Advertenties en
familieberichten rechtstreeks naar Nedag,
t.a.v. het bedrijfsbureau.

Technische realisatie

Nedag Grafisch bedrijf b.v.,
postbus 208, 3770 AE Barneveld,
tel. 0342-410760, fax 0342-492542.

Druk

'Steenbergen', Zeist.

Opbouw wordt gedrukt op
gerecycled papier.

Dit tijdschrift wordt ten behoeve van
iedereen, die niet op de gebruikelijke
manier kan lezen, uitgegeven op
geluidscassette en/of in braille
of grootletter. Informatie en opgave:
CBB, Christelijke Bibliotheek voor
Blinden en Slechtzienden, Postbus 131,
3850 AC Ermelo, tel. 0341-551014.

ISSN 0030-3356

Kalender

van Ned. Geref. bijeenkomsten van
meer dan plaatselijk belang.

Opgave: telefoon 0513-620476; tele-
fax: 0513-627036; E-mail:
kmuller@epsilon.nl

- 5 apr. Opbouw-dag te Utrecht
19 apr. Regionale Ontmoetingsdag
CG-NG te Hoozevee
10 mei Zendingsvoorjaarsvergade-
ring Leerdam
12 jun. Uiterste inzenddatum Lan-
delijke Vergadering 1998
2 okt. Vrouwencontactdag te
Zwolle
25 okt. Centrale Diaconale Confe-
rentie te Apeldoorn; onder-
werp: Kerk en gevangenen
8 nov. Zendingsnajaarsvergadering
Leerdam
7 mrt. '98 Opening Landelijke Verga-
dering 1998

Ontvangen
boeken

Charles Haddon Spurgeon,

Voor iedere avond;

Bijbels dagboek;

f 45,-; ISBN 9061400025;

Uitgever: De Groot Goudriaan, Kampen

Janneke de Leeuw en Casper Koolsbergen,

Hou je vast;

*Bijbelverhalen voor kinderen van 4 tot 7 jaar; met
tekeningen om zelf in te kleuren;*

f 8,95; ISBN 9026608799

Uitgever: Callenbach, Baarn

Drs. P. Van Ruitenbergh,

Met hart en ziel;

Godsdienstige gevoelens gewogen;

157 blz., f 24,90; ISBN 9061404975

Uitgever: De Groot Goudriaan, Kampen

Een serie van 52 preken over 'De Heidelberger Catechismus'

van:

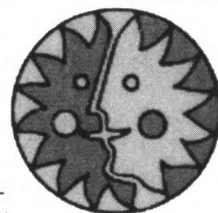
Ds. C. Vonk

auteur van o.a. 'De Voorzeide Leer'

is van geluidscassettes uitgetypt. Velen hebben
deze serie van 17 brochures al in de boekenkast
staan. Mocht u deze echter nog niet hebben: wij
hebben nog enkele series in voorraad voor de prijs
van f 1,00 per week! Te bestellen bij:
NGK Brochures Vonk, Graaf Florisstraat 53,
3117 PJ Schiedam. Tel. 010-4260718

**Goede wijn
behoeft geen krans!**

Vakantie Frankrijk Zomer 1997

Wanneer je houdt van een afwisselende
vakantie met veel bezienswaardigheden,
zon, zee, strand en een aantal mooie wande-
lingen, dan is deze vakantie echt iets voor jou.
We gaan van 21 juli t/m 2 augustus, reizen per negenpersoons busje
(maximaal 9 deelnemers) en kamperen op een mooie camping aan
de Côte d'Azur. Deelname staat open voor jongeren van 23 tot
ongeveer 35 jaar.

De kosten bedragen f 1295. Vraag direkt een reisbeschrijving en
inschrijfformulier aan bij Nico Hollestelle, Brouwerij 19, 3621 AD
Breukelen, tel. 0346-250253 of 033-2997721 (werk)

Missie in de gebiedende wijs

J.M. Mudde, Enschede

Je hoeft maar één blik op Psalm 96 te werpen om te zien, dat deze psalm beheerst wordt door de gebiedende wijs. De psalm begint met een drievoudig 'Zingt!' en vervolgt met andere werkwoorden in de gebiedende wijs: Boodschapt!, Vertelt!, Geeft!, Brengt!, Buigt!, Beeft! en Zegt!. En dat terwijl deze psalm zich niet alleen richt tot Israël, maar ook tot de volken, de heidenvolken. Psalm 96 is een missionaire psalm. Missie in de gebiedende wijs. Vreemd, de gebiedende wijs past qua stijl toch helemaal niet bij zending en evangelisatie?

Vermoedelijk zijn we allemaal in meer of mindere mate allergisch voor het woordje 'moeten'. Zegt iemand ons: „Jij móét...”, dan reageren we: „Ik móét helemaal niks!” Een nog grotere aversie roept 'moeten' op, als het om geloof en kerk gaat. Geloof immers laat zich – net als de liefde – niet dwingen! Goed, je kunt je kinderen een tijdlang aan je hand meenemen naar de kerk, maar eens zul je ze in alle vrijheid een keuze moeten laten maken. Al helemaal niet past de gebiedende wijs bij het zendings- en evangelisatiewerk. Stel, je richt je in navolging van Psalm 96 tot iemand met de boodschap: „Breng eer aan de HEER! Buig je, beef voor God!”, dan heb je in deze tijd het pleit meteen al verloren. Vroeger kon dat misschien, tegenwoordig valt er slechts op basis van gelijkwaardigheid en vanuit een open en min of meer vrijblijvende benadering over het evangelie te praten. En dan zegt Psalm 96 dat het een *must* is om de HERE te bezingen, Zijn Naam te eerbiedigen, voor Hem te buigen. Niet: Beste mensen, willen jullie alsjeblieft niet vergeten een ogenblik van jullie kostbare tijd te gebruiken om aan Mij te denken, als het jullie schikt tenminste. Nee, krachtig en massief dringt de HERE Zich op. Vanuit de beleving van onze tijd doet deze psalm het dus helemaal verkeerd met dat aansporen en oproepen.

God heeft ook rechten!

Vragen we ons af, waarop die gebie-

dende wijs stoelt, dan vinden we daar binnen de psalm een aantal aanknopingspunten voor. In het eerste deel van de psalm wordt de HERE met kracht gepredikt als de enige God, de ware God die ver verheven is boven elke andere macht en kracht. Zo vreeswekkend groot is de HERE, dat de goden van de volken bij Hem in het niets zinken.

De HERE immers heeft de hemel – de woonplaats van de goden – gemaakt! Nu, als de hemel Zijn maakwerk is, dan zegt dit toch alles van zijn positie boven de andere goden? Mensen van alle landen, wat zouden jullie nog jullie eigen goden lofprijzen? Komt en vereert de HERE!

In het tweede deel worden de volken opgeroepen de HERE te dienen vanwege Zijn relatie tot de aarde. Hij is Koning in de volste zin van het woord. Aan Hem hebben we het te danken dat de aarde vast staat, ja, aan Hem hebben we al onze basiszekerheden te danken.

Dat er vierentwintig uren zitten in een dag, dat op vastgestelde tijden de zon opkomt en ondergaat, dat één plus

Even bedanken is een must

één twee is enz. Ook met wat recht is en goed heeft de HERE te maken. Hij is namelijk onderweg om deze onder onrecht gekromd gaande aarde te bevrijden van al het kwaad, Hij is onderweg om orde op zaken te stellen in de chaos. En dáárom, gelet op wie de HERE is en alles wat Hij doet, zo predikt Psalm 96, daarom *moet* alom de HERE geëerd en gediend worden! We stuiten in deze psalm op de rechten van de HERE. Mensen hebben rechten, dieren hebben rechten, maar de HERE niet minder. Het zijn de rechten die de God der goden kan laten gelden op aanbidding, de rechten die de Schepper kan laten gelden op Zijn schepping. Onze bewondering en verering komen Hem toe. Hij mag ze claimen. Zo spreekt het Oude Testament, zo spreekt het Nieuwe Testament niet minder (Openb. 14:6).

Voor wie in 'iets' gelooft

Het gebruik van de gebiedende wijs past totaal niet bij onze tijd. Toch denk ik, dat we ervan kunnen leren, er zelfs

mee kunnen werken. Allereerst als iets wat we – m.n. daar waar luiheid en gemakzucht in de dienst aan de HERE ons bekruipen – op onszelf kunnen toepassen. Maar toch ook als een stijl waarmee te werken valt in het pastoraat en in het evangelisatiewerk. M.n. daar waar bij onze medemensen sprake van geloof, van geloof in 'iets' is. Daar waar geen geloof is, is het gebruik van de gebiedende wijs net zo zinloos, als de vraag aan een kind dat niet kan rekenen, of het de tafels van 1 t/m 10 op wil zeggen. Maar daar waar ook maar een beetje geloof is, kan het gebruik van de gebiedende wijs zinvol zijn.

Zelf val ik er wel op terug in het gesprek met randkerkelijke gemeenteleden. Vaak geven zij aan wel in 'iets' te geloven. Het leven moet toch ergens vandaan komen?

Maar vervolgens nemen zij tegenover dit 'iets' een volstrekt vrijblijvende houding aan. Er bestaat zelfs geen aan drang om met het 'iets' in contact te treden. Het is hier dat de gebiedende wijs een rol kan spelen. Stel, zeg ik dan wel tegen jongeren, stel dat jij een aardige tante hebt, die jou op je verjaardag een verschrikkelijk leuk cadeautje geeft. Jij neemt dat aan, pakt het uit, maar zegt vervolgens geen woord tegen je tante. Hoe noemen we dat? Het antwoord is duidelijk, dit is gewoon onbeschoft. Even bedanken is een *must*. Al is het alleen maar uit fatsoen.

En zo is het ook in de relatie tot de HERE God. Laten we eens op een rijtje zetten wie Hij is en wat Hij allemaal voor ons betekent! En als je werkelijk gelooft dat er 'iets' is, dan spreekt het in wezen voor zich, dat je pogingen doet nader tot dit 'iets' te komen. Doe je dat niet, dan betekent dat 'iets' in wezen 'niets' voor je.

Zo'n gesprek voer ik niet in de gebiedende wijs, maar het draagt wel de klem van de gebiedende wijs. Al is het alleen maar om helder te krijgen wat de positie is die iemand inneemt tegenover de Schepper. Op vergelijkbare manier kan de gebiedende wijs een rol spelen in het evangeliserende gesprek.

En ook als zo'n gesprek op korte termijn geen vrucht draagt, kan mogelijk toch het besef blijven hangen, dat we over God niet vrijblijvend kunnen spreken.

Tegenstrijdigheid?

„En zie, nu reis ik, gebonden door de Geest, naar Jeruzalem...”

Hand. 20:22

„Dezen (de discipelen) zeiden Paulus door de Geest, dat hij zich niet naar Jeruzalem moest inschepen”

Hand. 21:4

H. Smit, Papendrecht

Bij het lezen van de Bijbel stuiten we voortdurend op moeilijke teksten en ook op moeilijke combinaties van teksten. Zo'n moeilijke combinatie hebben we hier voor ons. Daarmee moet je dan allereerst voor jezelf in het reine zien te komen. Daarna kun je proberen andere lezers al tastend te helpen met wat je meent gevonden te hebben. Daarbij maak je dan al gauw een soort rondreis langs diverse gegevens in de Bijbel. Dat kan ons van nut zijn bij het lezen.

In de beide teksten hierboven komt de moeilijkheid duidelijk voor ons te staan. In de eerste tekst is Paulus aan het woord. Heel sterk zegt hij daar tot de oudsten van Efeze, dat de Heilige Geest hem alle vrijheid ontnomen heeft (gebonden) een andere weg te kiezen dan de reis naar Jeruzalem, wat hem daar ook te wachten staat! In de tweede tekst zijn de discipelen in Tyrus aan het woord, die Paulus door de Geest (!!) – als profeten dus! – de reis naar Jeruzalem sterk ontraden en dat is dan nog zacht uitgedrukt! De ene Geest in beide teksten. Wat moeten wij daarmee?

Tyrus' profeten naast Agabus

Wat we in 21:4 als een boodschap-aan-één-stuk aantreffen vinden we verderop (21:10-12) merkwaardigerwijze in tweeën gesplitst. In dat laatste gedeelte horen we hoe Agabus op zeer beeldende wijze profeteert wat Paulus in Jeruzalem overkomen zal: het gebonden worden van Paulus door de Joden en zijn uitlevering aan de heidenen! Dan sluit Agabus zijn mond. Het zijn Paulus' metgezellen en de broeders ter plaatse, die het tweede deel voor hun rekening nemen: de sterke aansporing om niet naar Jeruzalem te reizen. Inderdaad, een uitsplitsing van wat we in 21:4 als eenheid aantreffen. Die eigenaardigheid kan

ons verder brengen. De Heilige Geest heeft zowel de broeders in Tyrus als ook Agabus laten zien wat Paulus in Jeruzalem overkomen zou. Dat was alles „door de Geest” (21:4). Daarna treedt er een verschil aan de dag. Agabus overtreft de broeders te Tyrus in nederigheid en eerbied doordat hij zijn mond sluit aan het einde van het gezicht dat hij ontvangen heeft. De broeders in Tyrus gaan evenwel verder. Zij menen de bedoeling van de Geest begrepen te hebben en geven die mét de eigenlijke profetie door! Dat ligt zeer voor de hand. Het is eigenlijk vanzelfsprekend. Maar de eerbied en de nederigheid van Agabus leiden Paulus en de gemeente op een betere weg! Agabus laat ons – om een beeld te gebruiken – de Bijbel lezen, de discipelen van Tyrus laten ons een parafraze lezen waarin naast de tekst heel wat eigen uitleg is verwerkt!

Voor de hand liggend!

Het past ons niet de staf te breken over de discipelen van Tyrus! Wat zij deden – we zeiden het al – ligt zeer

*wanneer is
de gevolgtrekking
goed?*

voor de hand. Denk eens aan een voorval uit de geschiedenis van David. Als David via Abjathar en de door Abjathar meegenomen efod heeft vernomen, dat Saul zeker met kwade bedoelingen naar Kehila zal komen en dat de burgers van Kehila David stellig aan Saul zullen overleveren, verlaat David ijlings Kehila om Saul te ontgaan. Dat had de Here niet letterlijk zo gezegd. Het was Davids eigen conclusie. Maar daar was kennelijk niets mis mee! (Zie 1 Sam. 23:9-13.) De broeders in Tyrus hebben kennelijk net als David geredeneerd. De Geest waarschuwt ons en door ons Paulus! Laat een gewaarschuwd man ook nu voor twee tellen! Eigenlijk waren deze discipelen/profeten de eerste en prille aan-

hangers van de toch niet onbedenkelijke regel, die in de latere theologie zijn plaats zou gaan innemen: Wat je met een goede gevolgtrekking uit Gods Woord kunt afleiden is ook zelf Gods Woord! Niet onlogisch! Maar... wanneer is de gevolgtrekking goed?

Een voorbeeld uit oude tijd

Kwam dat wel eens voor, dat een profeet de eigenlijke boodschap van de Here aanvulde met een eigen conclusie of uitwerking? Prof. C. van Gelderen wijst in zijn zeer lezenswaardige verklaring van de Boeken der Koningen op de profetie van Elisa in 2 Koningen 3:16-19. De verbonden legers van de koningen van Israël, Juda en Edom dreigen om te komen van dorst in de woestijn. De vijand Moab zal hiervan profiteren. Men komt bij de profeet Elisa om hulp. De profeet spoort hen aan greppels te graven, die door de Here Zelf met water zullen worden gevuld, zodat het volk kan drinken. Maar dan gaat Elisa verder! Hij beveelt toepassing van de 'tactiek der verschroeide aarde' op Moab, waarbij hij ook het vellen van alle goede bomen noemt (19) – in strijd met de bepaling van Deut. 20:19-20!! Van Gelderen ziet dit als een door de profeet zelf met de eigenlijke boodschap verweven uitwerking en aanvulling, ingegeven door toorn tegen de ervijand van Israël. Daarbij zal Elisa stellig gedacht hebben, dat zijn boodschap als 'goede gevolgtrekking' uit Gods boodschap was op te vatten, waarbij hij evenwel het concrete gebod van de Here vergat! De koningen volgen Elisa's voorschrift. Hieraan verbindt Van Gelderen de toorn van de Here, die over Israël kwam en die schijnbaar uit de lucht kwam vallen (27). Als Paulus zegt, dat de geesten van de profeten aan de profeten onderworpen zijn, heeft dat kennelijk een zeer wijde strekking (1 Kor. 14:32). Zelfbeheersing! Zelf-binding!

Beoordeling!

Handelingen 21 is mede te zien als een toelichting op – en een verklaring

van – Paulus' voorschrift, dat de profetieën 'beoordeeld' behoren te worden (1 Kor. 14:29). De Here heeft niet gewild, dat zijn discipelen en zijn gemeenten zich met huid en haar aan elke profetische boodschap zouden uitleveren. De in Hand. 21 genoemde boodschappen vroegen van Paulus een eigen oordeel, gegrond op wat hijzelf omtrent het plan van Christus had mogen verstaan. Daarbij maakten de discipelen in Tyrus het hem onbedoeld erg moeilijk, terwijl de bescheiden en eerbiedige Agabus hem de nodige ruimte liet!

Tenslotte...

Het was, zoals uit het slot van dit gedeelte (Hand. 21:13-14) blijkt, niet de bedoeling van de Heilige Geest, dat Paulus van zijn reis naar Jeruzalem zou afzien! Maar wat was dan wél de bedoeling? Daarover zal ik kort zijn. Temeer omdat ik het over die bedoeling al eens eerder in ons blad heb gehad. De gevangenneming van Paulus zal voor de gemeenten een geweldige schok zijn. Paulus was een goed instrument van Christus en van het komende Koninkrijk (Hand. 9:15). Hoe zal het verder moeten, als dat instrument uitgeschakeld wordt? Is het de Here dan toch uit de hand gelopen? Komt de grote stagnatie dan toch? Dan denken we aan Joh. 16:4. De Here heeft daar gezegd, dat verbanning uit de synagoge zijn discipelen zal treffen en dat zij zelfs gedood zullen worden. En dan komt het: „Maar deze dingen heb ik tot u gesproken, opdat, wanneer hun uur komt, gij u moogt herinneren, dat Ik ze u gezegd heb”. Men zou in die uiterste nood zo licht kunnen denken, dat de zaak des Heren het in deze wereld toch moet afleggen! Maar dan komt de herinnering aan de woorden van de Here ons troosten: Hij heeft het wel geweten! Het gaat niet buiten Hem om! Het is Hem niet uit de hand gelopen! En zo wil de Here door de profetische boodschappen de wanhoop wegnemen, die Paulus' gevangenneming zo gemakkelijk over de gemeenten zou kunnen brengen. Ze hebben dus een soortgelijke functie als het gezicht en de boodschap van Stefanus vlak voor het uitbreken van de grote vervolging in Jeruzalem (Hand. 7:54-8:3). Een machtige boodschap: Wees niet bang. De Here heeft het wel geweten! Het is Hem niet uit de hand gelopen! Hij is er bij! Hij staat daar aan Gods rechterhand! We begonnen met de vraag: Is er sprake van een tegenstrijdigheid? Wat kan zo'n eenvoudige vraag ons merkwaardig ver wegvoeren!

De Alliantie van Evangelischen in Afrika

B. Wielenga,
Richmond, Zuid-Afrika

De promotie van mevr. dr. C.M. Breman in de theologie aan de universiteit van Utrecht werd destijds uitvoerig verslagen in ons blad. Thans wil ik aandacht geven aan haar proefschrift dat onlangs in druk verschenen is.

Het is een dik boek geworden, waarin de Evangelische Alliantie in Afrika (The Association of Evangelicals in Africa) uitvoerig wordt beschreven. Het is, wat men noemt, een bronnen-publicatie geworden. Dat is een van de sterke kanten van deze studie: de uitvoerige documentatie, het uitgebreide notenmateriaal, de uitgebreide literatuurverwijzingen; de nuttige registers. Zo heeft ze grondwerk verricht, waar anderen met vrucht gebruik van kunnen maken bij verdere studie. Dr Breman stelt zich in haar studie theologisch bescheiden op, al laat ze hier en daar duidelijk merken wat haar eigen overtuiging is. Maar ze beschrijft een stuk kerk- en zendingsgeschiedenis; ze wijst op ontwikkelingen en tendenties in die geschiedenis. Zo wordt duidelijk dat er in Afrika ontzaglijk veel gedaan wordt voor de verbreiding van Gods koninkrijk, en hoeveel de Evangelische Alliantie daar aan bijdraagt.

Theologische kritiek

In dit artikel wil ik geen boekbespreking geven in de gewone zin van het woord. Aan zo'n omvangrijke studie kan in een boekbespreking geen recht gedaan worden in een blad als dat van ons. Wat ik wil doen, is wat blade- ren in dit boek en er een paar onderwerpen uitpikken die mij als gereformeerd zendeling werkend in Afrika geboeid hebben. Daarbij stel ik mij theologisch minder bescheiden op dan dr Breman. Mijn theologische kritiek geldt niet haar boek maar de Evangelische Alliantie die zij met zo veel liefde en zorgvuldigheid heeft beschreven. Ik heb de evangelischen lief met mijn hart; maar mijn verstand komt

nogal eens in conflict met mijn hart. Vandaar dat ik na lezing van dr Bremans boek nog meer ervan overtuigd ben dat gereformeerden een eigen weg hebben te bewandelen tussen evangelischen en oecumenischen in, willen zij hart en verstand bijeen houden. Ook in Afrika blijft er een roeping voor een gereformeerde aanpak van zendingswerk, niet in confrontatie met evangelischen – of ook oecumenischen – maar wel in trouw aan de eigen traditie. Drie onderwerpen wil ik kort bespreken naar aanleiding van dr Bremans studie. Allereerst zal de Amerikaans-evangelische oorsprong van de Alliantie onze aandacht hebben; vervolgens letten we op het antidogmatische karakter van de Alliantie; om te eindigen met een paar opmerkingen over de charismatische spiritualiteit die er thans heerst.

De Amerikaans-evangelische oorsprong

Na de oorlog zijn er uit Amerika veel goede dingen naar andere werelddelen overgewaaid. Een ervan is een veelvoud aan evangelische organisa-

*dat
gereformeerden
een eigen weg
hebben te
bewandelen*

ties op het gebied van zending en evangelisatie. Zo begonnen ook in Afrika Amerikaanse evangelische zendingsorganisaties een actie om evangelischen te organiseren tegen de oprukkende vrijzinnigheid van de Wereldraad van Kerken ter bescherming van de evangelische orthodoxie. Een sterk antithetische spiritualiteit met een fundamentalistische inslag beheerste dan ook de eerste periode van de Alliantie, die aanvankelijk ook onder leiding stond van Amerikaanse zendingsmensen. Een van de gevolgen was een sterk dualistische nadruk op prediking van het evangelie in tegenstelling tot sociale betrokkenheid

bij de problemen van armoede, corruptie en machtsmisbruik in veel jonge Afrikaanse staten. De tegenwoordige holistische benadering van zending binnen de Alliantie is veel meer in overeenstemming met het algemene levensgevoel in Afrika; het leven wordt daar niet opgedeeld in allerlei vakjes, zoals in het Westen nogal eens het geval kan zijn. Het valt dan ook op dat tegenwoordig de kritiek op de Wereldraad van Kerken veel minder apocalyptisch getoonzet is dan in het begin; de ont-amerikanisering van de Alliantie ging hand in hand met de afrikanisering ervan.

De anti-dogmatische inslag van de Alliantie

In Amerika hebben de evangelischen strijd geleverd tegen wat als Schriftkritiek ervaren werd, en het vaak ook was. Daaruit is de beweging van het fundamentalisme gegroeid, die een zwaar accent legde op het Schriftgezag – nog altijd een kenmerk van de Alliantie. Maar zoals bekend gingen de fundamentalisten heel ver in hun visie op het gezag van de bijbel. De bijbel was foutloos tot in het historische en geografische toe. Deze visie werd ook naar Afrika uitgevoerd, en heeft daar zelfs tot een conflict geleid aan een van de theologische scholen, die door de Alliantie zijn opgezet. Nu is het fundamentalisme zeker intellectualistisch van aard. We kunnen dan ook de Alliantie niet zonder meer anti-intellectualistisch noemen, ook niet nu de invloed van de Amerikaanse evangelischen sterk teruggelopen is en de afrikanisering van de Alliantie vrijwel volledig is. Toch bloeit de dogmatiek niet in dit klimaat. Men is vooral bijbels-praktisch met de theologie bezig. Op veel theologische scholen wordt er zelfs helemaal geen dogmatiek gegeven. Dr Breman vermeldt de visie van een Amerikaan (!) dat het eurocentrisch is om van Afrika te verwachten zich, zoals Europa, dogmatisch bezig te houden met de bijbel, de kerk en de theologie. Dat zou niet passen bij de etnisch-culturele geaardheid van Afrika. Is men in Afrika niet in staat tot systematisch-dogmatisch denken? Dat klinkt mij nogal racistisch in de oren. Het is ook niet waar: theologen in Afrika zijn heel goed in staat dogmatiek te bedrijven, zij het binnen de context van Afrika en op de wijze van Afrika. De Duitse manier om dogmatiek te beoefenen bij voorbeeld heeft nog niet model te staan voor goede dogmatiek-beoefening in Afrika; maar daarom is dogmatiek nog niet een bij

uitstek westerse manier van omgaan met de bijbel, de kerk en de theologie. Het probleem zit niet in Afrika maar in de evangelische beweging als zodanig. Alle dogmatiek wordt daar in onaantastbare grondslagen opgebouwd en gaat tot de onbespreekbare vooronderstellingen behoren. Dit is een vorm van 'confessionalisme' die hermeneutisch mij nogal bedenkelijk voorkomt. Ik zie niet in hoe de Alliantie tot een voor Afrika relevante kerk en theologie wil komen zonder dogmatiek. Willen de evangelischen in Afrika God lief hebben met het verstand, dan zal men toch echt ook aan dogmatiek moeten gaan doen.

Charismatische spiritualiteit

De eerste periode van de Alliantie werd gekenmerkt door een evangelische spiritualiteit van het oude stempel, zoals vertegenwoordigd door dr Byang Kato, een baptist. Tegenwoordig heerst er in de Alliantie veel meer een charismatische spiritualiteit, zoals vertegenwoordigd door dr T. Adeyemo, lid van een Pinkstergemeente. Deze ontwikkeling is interessant en vraagt om een nadere verklaring. Enerzijds volgt de Alliantie een wereldwijde trend in dit opzicht: een vercharismatisering van de evangelische beweging. Anderzijds zou men kunnen denken aan een sterkere Afrika-invloed in de Alliantie over de loop der jaren. De spiritualiteit van de traditionele religies in Afrika biedt wel aanknopingspunten voor een charismatische spiritualiteit, ook al is men in de Alliantie vuurbang voor syncretisme. Hoe dit ook zij, de kerk in Afrika groeit net als in Zuid-Amerika vooral via de charismatisch georiënteerde evangelische beweging. En daar mogen we best blij mee zijn! Toch heb ik het gevoel dat deze charismatische spiritualiteit soms te makkelijk heen waait over allerlei theologische problemen. Als voorbeeld noem ik het gebed. Ik zou wel eens een dogmatisch onderzoek gedaan willen hebben naar bidden in Afrika. Ook uit dr Bremans studie blijkt dat er in Afrika wat afgebeden wordt. Er wordt vurig en vooral ook lang gebeden in Afrika. De Alliantie kent een functionaris die het gebed als een speciale roeping opgedragen gekregen heeft – de prayermaster. Hoe vuriger, hoe emotioneler; hoe langer, hoe meer herhaling, is mijn ervaring. Zouden wij met onze vrome maar vaak inhoudsloze gebeden ook Gods kostbare tijd kunnen vermorsen? Of heeft God een speciale engel aangesteld om al die vrome maar lege gebeden

uit Afrika aan te horen? Ik wil maar zeggen dat de sterkere charismatische spiritualiteit in de Alliantie mij niet helemaal gerust stelt.

Tenslotte...

Van de vele belangrijke projecten die de Alliantie van stapel heeft gestuurd, noem ik slechts het vrouwenwerk. Ik kan me goed voorstellen dat dat werk dr Bremans hart heeft. In dit mannen-continent zijn vrouwen – en kinderen – altijd het eerst en het laatst slachtoffer van alles wat er hier ook maar fout gaat. Terecht dat vrouwenemancipatie hoog genoteerd staat op de evangelische agenda in Afrika! Dr Breman heeft een goed en informatief boek geschreven, dat thuis hoort in de bibliotheek van wie ook maar te maken heeft met kerk en zending in Afrika. De Evangelische Alliantie in Afrika verdient onze bewondering voor haar inzet voor Gods koninkrijk; maar grondige theologische evaluatie heeft zij ook nodig. Of zij dat op prijs zal stellen, betwijfel ik, en dat zeker niet als het van iemand buiten Afrika uit het Westen komt. Het zij zo!

*N.a.v. Dr C.M. Breman, **The Association of Evangelicals in Africa. Its History, Organization, Members, Projects, External Relations and Message.** Zoetermeer: Boekencentrum; 1996. (601 pp; f 82,50)*

Bezinning over ons zendingswerk in Zuid-Afrika (1)

motto: In 't verleden ligt het heden, in het heden het verleden.

*J. Vonkeman,
Richmond, Zuid-Afrika*

Het woordje 'ons' zou U als lezer de verkeerde weg op kunnen sturen, zo U denken mocht dat de schrijver, zijn hele leven lang aan Kampen verbonden, ook als emeritus niet verder kijkt dan de poorten van de Hanzestad. Het 'ons' probeert juist naar alle Nederlands Gereformeerde Kerken tegelijk te kijken, waar immers de grote meerderheid ervan betrokken is bij zendingswerk in Zuid-Afrika via de zendende kerken van 's-Gravenhage, Bunschoten-Spakenburg, Leerdam of Kampen.

Nu wil ik niet graag gevangen worden op het woord 'zendingswerk'. We weten allemaal dat strikt gesproken er lang niet overal meer van zendingswerk sprake is, nu er kerkeraden zijn van geïnstitueerde gemeenten. Het mogen gemeentetjes zijn hier en daar en de grens tussen kerk en zending is niet overal even duidelijk. Feit is dat het kleine kerkje van Mancane Bijbels gezien net zoveel lichaam van de Heer is als de massieve kerk van Kampen. De geloofsgemeenschap op Groothoek, kerkordelijk geen gemeente meer, valt wel, die van Mancane niet onder het hoofdstuk zending. Wat beiden bindt, is hun financiële afhankelijkheid van de Nederlands Gereformeerde Kerken. Zal de lezer toch zo vriendelijk zijn het woord zendingswerk als een paraplu te zien waaronder ik bij deze gelegenheid ook de burenhulp van de rijke Nederlandse kerk aan haar arme Zoeloe-buurvrouwen in Zuid-Afrika reken? Voor het gemak noemen we al dat werk nu maar even zendingswerk; er is tenslotte een gemeenschappelijke factor die vrijwel alle Nederlandse kerken raakt – zendingswerk of burenhulp – en die is dat er hulp gevraagd wordt. Maar hoelang nog? Ik heb het gevoel dat er hier en daar van onze Nederlandse kerken ongeduldig beginnen te

raken. Nu er onder de Zoeloes zelfstandige kerkjes zijn, moeten we nog steeds doorgaan ons goede geld te geven? Wat betekent 'zelfstandig' wanneer wij een aanzienlijk deel van hun kerkelijk werk schijnen te moeten financieren? Daarbij zien we op de TV altijd maar weer goedgeklede en wel-doorvoede Zoeloe-meneren in vloeiend Engels hun verhalen houden – zo kunnen wij het niet – en daarheen moeten wij onze niet onaanzienlijke bijdragen sturen? Hier en daar schijnt men naar andere mogelijkheden als alternatief voor Zuid-Afrika uit te zien. Het woord 'afbouw' begint gebruikt te worden, wat op het eerste horen even vreemd is want zending en afbouw zijn vreemde bedmaats. Ik stel voor dat we, om voor vandaag wat duidelijkheid te krijgen, teruggaan naar waar we met onze zending in Zuid-Afrika begonnen.

Gevraagde maagdelijkheid

Wie kent vandaag nog de uitdrukking 'maagdelijk terrein'? Maar toen ik in 1957 als eerste zendeling voor Zuid-

*de familie blijft
in armoede achter
en krijgt
toegeschoven
wat vader
kan missen*

Afrika werd beroepen, trok niemand ooit in twijfel dat ik uitsluitend ergens in Zuidelijk Afrika naar 'maagdelijk' terrein waar geen Christenen wonen maar alleen heidenen, en waar geen andere kerk actief was, mocht uitkijken. Het behoorde tot de expliciete instructies. Het werd verder omschreven als een terrein waar de zendeling in „zelfstandigheid en vrijheid het Evangelie kon gaan verkondigen”, zo lezen we in 'Van Zorg en Zegen'. Men moet vandaag de uitdrukking in het raam van die tijd proberen te verstaan. We hadden de Vrijmaking nog maar kort achter de rug. Politiek, maatschappelijk, educatief, in alles

stonden de vrijgemaakte kerken gereed om een nieuw begin te maken. We waren vast van plan het Schriftuurlijker en beter te doen dan ons Gereformeerde voorgelacht. Het gold voor de zending niet minder. In 1951 had de Synode van Kampen besloten art. 52 van de DKO op te heffen waarin stond dat voor de arbeid van de kerkelijke zending er een Zendingsoorde was met de nodige algemene bepalingen. Die viel met één klap weg met het gevolg dat elke plaatselijke kerk met voldoende élan en geldelijk vermogen waar ook maar ter wereld zending kon gaan bedrijven, met als enige beperking de „inachtneming van de indeling in ressorten door het kerkverband aanvaard”. Zijn we eerlijk vandaag, dan moeten we de omschrijving 'in zelfstandigheid en vrijheid' van toen wel nadere invulling geven. We bedoelden ermee in isolatie te willen werken zonder afhankelijkheid van of band met andere kerken. Dat was wat Kampen betreft niet omdat men er met het schema ware- en valse kerk opereerde, maar omdat we voor alles vrij wilden zijn. Van de zelfstandige plaatselijke kerk neigden we naar de onafhankelijke plaatselijke kerk. Mijn opdracht, eenmaal in Zuid-Afrika aangekomen, bleek een vrijwel onmogelijke te zijn. Maagdelijke terreinen leken er in Zuidelijk Afrika nauwelijks nog te zijn. En al heel snel kwam ik er tot de conclusie dat je er in isolatie als kerk geen voet aan de grond kon krijgen. Was je buiten Zuid-Afrika overgeleverd aan de toen nog bestaande 'International Missionary Council' die weinig geduld had met kerken als de vrijgemaakte, binnen Zuid-Afrika kon je alleen aan de gang wanneer een door de staat erkende kerk zichzelf voor jou verantwoordelijk stelde. Dat was een streep door de rekening van alle dromen. Maar met dank aan de Heer aanvaardde Kampen het aanbod van 'Die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika', en dan specifiek de plaatselijke kerk van Pietermaritzburg, om in vrijheid – maar niet in isolatie – met zendingswerk te beginnen. Er werd in de kring van de Nederlandse kerken zelfs niet overwogen om b.v. in de lokaties

rondom Pretoria aan de slag te gaan wat toen wel mogelijk was geweest. Daar waren immers al andere kerken aan de gang. Wij zochten naar maagdelijke gebieden. Wat de Vrijgemaakten vandaag – bijna 40 jaar later – wel doen om namelijk in die gebieden rondom Pretoria met zendingswerk een begin te maken, was toen ondenkbaar. Wij kwamen op Groot-hoek terecht, dat toch wel een klein en achteraf hoekje bleek te zijn. Daar lag het begin van onze Zuidafrikaanse zending.

Dubieuze maagdelijkheid

Was dat conform de opdracht een maagdelijk gebied? Nee, maar het was wel het naast als wat we ooit aan zo'n gebied zouden hebben kunnen komen. Het gros van de bevolking was on-Christelijk, onaangeraakt door het Evangelie. Wel waren er een handjevol Rooms-Katholieken, één Methodistisch gezin en een paar leden van de Ethiopische secte. Kampen was te laat met zijn instructie van „in zelfstandigheid en vrijheid” te werken op een maagdelijk terrein. Wat hebben de Roomsen ons dwars gezeten! Zelfs een heidense hemel was op deze aarde niet te vinden! Het verging de tweede zending, Ds M.R. van den Berg al niet anders. Overal vond je in heidense gebieden wel groepjes Christenen. Wat niet betekende dat er geen zendingsmogelijkheden waren. Wie met het Evangelie aan de slag wilde, kon met puur zendingswerk uit de voeten, tot vandaag toe. Later kwam Ds W.L. Kurpershoek, minder onder de druk van de gevraagde maagdelijkheid dan ik, het zo te for-

muleren: „In geheel Zuid-Afrika zijn geen maagdelijke zendingsterreinen meer te vinden. Zo is ook ons werk in Nqutu niet de eerste zendingsarbeid” (rapport aan Haarlem van 31 Mei, 1966).

Ik hoor U de vraag stellen: wat heeft dit alles uit de oude doos met de situatie van nu te maken? Met dank voor Uw vraag ben ik bijna toe aan het antwoord erop. Wat het één namelijk met het ander te maken heeft, wordt wel duidelijk wanneer U zo vriendelijk zou willen zijn om met mij op zoek te gaan naar een zo maagdelijk mogelijk gebied. Waar zoeken we dat? Ergens in afgelegen streken, het liefst wat minder toegankelijk en waar de nieuwe tijd nog het minst is binnengedrongen. Dat betekent voor de zwarte bevolking van Zuid-Afrika ergens een vergeten, afgelegen, landelijk gebied. Zo kwam ik ook op het mooie maar weerbarstige, bergachtige gebied van Groothoek terecht. In onze Westerse zin zeker geen 'achterbuurt' van mensen met een lager moraal. Integendeel, er woonden mensen die aan de traditie vasthouden, meer dan in de steden maar wel een 'achterbuurt' in die zin dat de rest van de wereld hen voor is geraakt. Minder invloed van onderwijs, van radio en TV, nauwelijks invloed van het Christendom. Het zijn wel mensen van statuur die staan voor wat hun door oudere generaties is overgeleverd, maar het zijn ook de armen in de samenleving, de achtergeblevenen die het zonder scholen, medische voorzieningen, wegen en wat niet al moesten doen. Zo zag Groothoek eruit toen we er begonnen. Kampen was er in 1958 wat blij mee;

het was dan wel niet helemaal maagdelijk gebied maar het was het beste dat we in die omstandigheden konden krijgen. Met andere kerken hadden we – gelukkig – alleen op een afstand wat te maken. Zo dachten we immers als Vrijgemaakten!

Aan het eind van de zestiger jaren heb ik al ergens geschreven (Van Zorg en Zegen, p. 101-102) dat je in dit soort verspreide en dunbevolkte gebieden nooit grote kerken kunt verwachten. Dat had ik meteen al wel door. Maar wat ik toen niet zag en nu wel, is dat door zó te beginnen een stempel op de toekomst van het zendingswerk werd gedrukt. Door voor een maagdelijk gebied te kiezen, kwamen we in de wat haveloze, achtergebleven onderlaag van de samenleving terecht, en daarin zijn we sindsdien gebleven. Dat zal wel een sociologische wet zijn! Waar het de mensen zijn die via familie of relaties het Evangelie verder dragen, daar bleven we gedurig sociologisch waar we begonnen waren. En dat is vandaag nog evenzo het geval. Waar onze leden als slachtoffer van de stam- of politieke gevechten in de steden terecht komen, vinden we hen weer bij de 'squatters' terug, de allerarmsten. Nog levendig herinner ik mij gelegenheden waar mij van Methodisten-zijde te verstaan werd gegeven, dat zij hier in het Richmond-gebied eigenlijk tot de Christelijke aristocratie behoren terwijl wij slechts het 'klootjesvolk' trekken. Waar ook maar het werk zich naar andere gebieden begon uit te breiden, bleef dat beginpatroon van de onderlaag het onze. De hele Kamper zending bleef maatschappelijk zó gestructureerd. Er zijn er wel in onze gemeenten opgeklommen tot het maatschappelijk middenkader, maar dat is de uitzondering. In het Nqutu-gebied van 's-Gravenhage, Leerdam en Bunschoten, is het al niet anders. Ds. Kurpershoek met wie ik een jaar geleden het over hetzelfde onderwerp had, dacht er niet anders over. Hij wees – het is overal hetzelfde refrein in die achteraf gebieden – op de armoede van het Nqutu-district waar de mannen helemaal naar Johannesburg moeten om werk te vinden, voorzover aanwezig, en de familie blijft in armoede achter en krijgt toegeschoven wat vader – die dikwijls in de stad een tweede gezin heeft gesticht – kan missen.

Prijzige maagdelijkheid

Het beginsel van de 'maagdelijke terreinen' uit het vrijgemaakte leefklimaat van een veertig jaar geleden en ons

Foto: Archief ND

wat armoedig kerkelijk publiek van 1997 blijken dus nauw samen te hangen. Ik werd er nog eens met de neus opgedrukt toen ik – uitgenodigd om lezingen te houden bij de Vrije Gereformeerde Kerk in Pretoria – daar ook de zwarte Vrijgemaakten broeders in Soshanguve kwam toe te spreken. Zo'n kerkelijk publiek als daar uit het zwarte maatschappelijk middenkader van Zuid-Afrika kennen wij niet. Mannen zich van hun eigen waarde bewust met een vaste baan achter zich, treden er welbewust op, stellen

van afbouw op korte termijn... kan voor lange tijd nog geen sprake zijn

vragen naar het kerkelijk beleid, willen graag weten hoe naar Gereformeerd kerkrecht dat beleid wordt vastgesteld. Jongelui die op een jeugdmeeting deskundig informatie uitruilen over beroepskeuze. Ik wist niet wat ik hoorde! Ook niet toen mij verteld werd dat in betrekkelijk korte tijd zo'n gemeente even R.30.000 inzamelt voor kerkbouw. Zo hadden de Nederlands Gereformeerde Kerken van vandaag in Nederland ook met 'goedkope' zending bezig kunnen zijn ware het niet dat onze vaders een veertig jaren geleden in hun wijsheid voor maagdelijke terreinen kozen. En wij als zendingelingen met hen. Maar er bleek wel een prijskaartje aan dat beginsel te hangen! Onze maagdelijke gebieden van toen zijn de achtergebleven armoegebieden van nu, haarden van werkloosheid waaruit de mannen het liefst wegtrekken en waar het uiterst moeilijk is kerkeraden te vormen. Er zou nog meer te noemen zijn. Je zit in Zuid-Afrika onmiddellijk met de ingewikkelde situatie dat waar je een belovende jongeman in het midden van een achtergebleven Derde Wereld-gemeente als predikant opleidt, hij meteen met de opleiding de reuk van de Eerste Wereld opsnuift en naar een dienovereenkomstig salaris begint te kijken. Je kunt niet eenvoudigweg stellen: logistiek mogen die achtergebleven gebieden duur zijn door hun structurele armoede en hun uiterst gebrekkige infrastructuur; behandel de predikanten maar navenant. Dan kom je te dicht bij het wat wrange zogezeide engelse kerkenraadsgebed: „Lord, make him humble, we will keep him poor”.

Wat ik duidelijk had willen maken in dit eerste artikel, heb ik naar beste weten nu gedaan. En dat is dat wij door onze keuze van vroeger nog lange tijd de arme Zoeloekerkjes als onze behoeftige buurvrouwtjes en zusterkes bij ons houden. Ze zijn niet minder lichaam van de Heer dan welvarender gemeenten maar ze zullen nog lang behoeftig en afhankelijk blijven. De zendingsmannen uit Nederland zullen hier hard moeten blijven werken om de arme verre naasten hun eigen verantwoordelijkheid bij te brengen maar ze zullen nog lang bij ons blijven. Men kan wat onnatuurlijk een stop zetten op zendingsuitbreiding – er valt over te praten wat daaronder precies bedoeld wordt en wat niet – maar van afbouw op korte termijn als uitfasering van steun aan de zusterkerken kan voor lange tijd nog geen sprake zijn. Het is dan wel geen zendingswerk meer. Noem het maar christelijke ontwikkelingshulp. Je kunt slechter projecten echter hebben dan de zorg voor een paar arme buurvrouwen.

Noot:

1 Joh. Lagendijk, *Van Zorg en Zegen*, Kampen, 1971, p. 25

CD-bespreking

CD-bespreking Het Geneefs Psalter

In onze boekenkast hoeft het niet te ontbreken aan theologische lectuur (in de lijn) van Calvijn, maar muziek uit die traditie – met óók de sfeer van het 16e-eeuwse Genève – is veel minder te horen. Het vocaal ensemble **Musica Ricercata** heeft het sympathieke initiatief genomen om een cd uit te brengen met muziek, die geschreven werd onder invloed van de Geneefse tak van de reformatie. Deels zijn het componisten uit de sub-top van tweede helft van de 16e eeuw – zeg maar de tijd van 'onze' geuzen – met namen als Claude le Jeune, Loïs Bourgois en Claude Goudimel. Onbekende componisten wellicht voor de gemiddelde Opbouw-lezer, maar ze schreven prachtige muziek. Bij ons in de Nederlanden waren in diezelfde tijd de eerste psalmberijmingen in de maak (Datheen, Marnix van st. Aldegonde), die op de cd bij sommige psalmen ook te horen zijn. Naast deze componisten van vóór 1600, zijn er ook enkele te beluisteren, die in een volgende generatie in Nederland werkzaam waren, onder wie de meer bekende Jan Pieterszoon Sweelinck. De cd bevat een mengeling van instrumentale en vocale muziek. De instrumentale gedeelten zijn psalmbe-

werkingen voor **gamba(consort)** en voor luit, uitgevoerd door professionals. Je waant je bij deze introverte muziek in een Amsterdams grachtenhuis uit de 16e of 17e eeuw. Het grootste deel is echter gewijd aan meerstemmige psalmzettingen, uitgevoerd, zoals gezegd, door het ensemble **Musica Ricercata**, bestaande uit zo'n 30 koorleden. Ook dit vocale gezelschap roept de sfeer op, die de eerste tijd van de geneefse reformatie kenmerkte. Inclusief tekortkomingen, die ook aan het musiceren in huiselijke kring rond 1600 niet vreemd zullen zijn geweest. Op de cd stuit je op tekorten die m.i. te vermijden waren geweest. Zo is de inzet in de openingsmaat bij menige psalm groezelig en onzuiver. Verder staan de sopranen me te veel op de voorgrond (ten koste van de altten) en ze zijn daarbij ook niet helder en zuiver genoeg. Mede door die inbreng zakt het koor in menige psalm onder de begintoon (m.n. psalm 75, 1 en 5). Dat had best nog een keer over gekund! Het tekort groeit aan bij Sweelinck. Zijn zetting van psalm 42, muzikaal gezien het hoogtepunt, klinkt gewoon te moeilijk en dat is geen goed teken. Is daarmee alles gezegd? Zeker niet! Want wie welwillend langs deze tekorten heenluistert of er van nature geen last van heeft, krijgt een cd in handen waarop je iets hoort van de 16e-eeuwse ontdekking van de psalmen als gemeentezang, waarvan de mensen uit die tijd diep onder de indruk waren. Deze nieuwe liederen klonken dan ook volop in kerkelijke en huiselijke kring. Componisten als Goudimel speelden er van hun kant op in en schreven van de psalmen eenvoudige vierstemmige zettingen, waarmee het zingen van de psalmen thuis nog meer kleur kon krijgen. Deze cd sluit door de betrekkelijk kleine bezetting aan bij dat 16e-eeuwse musiceren in huiselijke kring. In die kleinschaligheid leunt een amateurkoor als **Musica Ricercata** aan tegen professionele ensembles als Collegium Vocale Gent o.l.v. Herreweghe. Zulke gerenommeerde koren komen evenwel nooit toe aan een cd met eenvoudige psalmzettingen en verreweg de meeste van deze musici zijn onbekend met het geestelijk klimaat waarin de eerste psalmberijmingen ontstonden. Op dat laatste punt is **Musica Ricercata** verwant met de vaak grote gemengde koren, die recht uit het hart met een stevig orgel in de rug de psalmen ten gehore brengen, soms ook in dezelfde 16e-eeuwse zettingen als op deze cd. Toch waan ik me met die kloeke klanken zelden in de vroege reformatietijd. Wat ik er mee wil zeggen is dat deze cd om die reden iets toevoegt, want **Musica Ricercata** houdt het klein, zingt – zo neem ik aan – van binnenuit en weet zo iets over te brengen van het geestelijk klimaat van de wortels van onze traditie. Dat is wat mij betreft ook de meest charmante kant van deze cd van zo'n drie tientjes, die ik in de laatste weken meer dan eens op de zondagochtend draaide. Als aanloopje naar een kerkdienst aan het eind van de 20e eeuw – met altijd wel een psalm.

Musica Ricercata, Het Geneefs Psalter; Psalmwerkingen uit de Reformatie; f 29,90; DGG 05181; De Groot Goudriaan, Kampen
F. Gerkema, Groningen

Zendeling in Eindhoven

L. van Dam, Den Helder

Een tijdje geleden was ik aanwezig bij een kerkdienst, waarin aandacht besteed werd aan een gezin, dat voor de zending zou gaan werken in Ethiopië. In die tijd was ik ook bezig het boek 'Visserstijl' van Peter Scheele te lezen.

Als dat boek me één ding goed duidelijk heeft gemaakt, dan is het wel dit: ons idee over zending en evangelisatie moet drastisch veranderen. Zending is niet iets, dat alleen in het buitenland, bij voorkeur Azië, Afrika of Zuid-Amerika, moet plaats vinden, door mensen, die daar financieel voor worden ondersteund. Evangelisatie is in die gedachtegang dan hoofdzakelijk vrijwilligerswerk, waar de evangelisatie-commissie zich voor inzet. Zendingswerk en evangelisatiewerk verdienen eenzelfde waardering te krijgen. Het zou eigenlijk op dezelfde manier georganiseerd moeten worden.

Televisie

Peter Scheele, onder andere bekend van zijn t.v.-programma's, heeft in 'Visserstijl' zijn visie op evangelisatiewerk uit de doeken gedaan. Wie hem in zijn televisiewerk gevolgd heeft, kan in de drie programma-types, die hij gemaakt heeft een bepaalde ontwikkeling ontdekken: eerst de korte gesprekjes op straat, waarin hij op de één of andere manier de aandacht trok en probeerde in gesprek te komen over het evangelie. Zijn volgende programma 'Interactief' was al meer gericht op het leggen van vriendschapsrelaties. In het programma 'De bushalte', dat Peter Scheele in *Opbouw* toelichtte, zien we hem een aantal afleveringen achter elkaar met één groep jongeren in gesprek, waarbij per aflevering één van de jongeren centraal staat. Wie 'Visserstijl' gelezen heeft, herkent in het laatste programma de daar beschreven visie: evangelisatie kan niet zonder het leggen en onderhouden van een relatie met degene die je wilt bereiken. De televisieprogramma's vormen een goede aanvulling op het boek. Ze maken duidelijk, dat het niet eenvoudig is, een op zichzelf heldere visie in de praktijk te brengen.

Opdracht of bewogenheid?

Waarom zou je evangeliseren? Omdat

het moet. Dat staat in de Bijbel. Lees maar in Mattheüs 28:18-20. Werken vanuit een opdracht kan er echter gemakkelijk toe leiden, dat het werk uit plichtsbesef gedaan wordt zonder belangstelling voor degene, die je wilt bereiken. Het werk wordt gedaan om de Opdrachtgever een plezier te doen. Het is goed te bedenken, dat Hij om ons lot bewogen was. Bewogenheid is Zijn grote drijfveer. Bewogenheid maakt, dat we ons gaan verdiepen in het leven van degene die we willen bereiken. Wat houdt ze bezig? Waarmee kan ik ze bereiken? Hoe moet ik ze aanspreken? Peter Scheele zegt het zo: We zullen (in onze evangelisatie-acties) de tijd moeten nemen om van de mensen te gaan houden.

Wie is Jantje?

Eerst belangstelling voor de denk- en leefwereld voor de jongere, dan pas met het evangelie aankomen. Hoe wordt er door de jongere buiten de kerk tegen de kerkmensen aangekeken?

De tijd nemen om van de mensen te gaan houden

Van dat beeld word je als kerkmens niet bepaald vrolijk. Toch ligt daar niet de belangrijkste reden om niet te geloven. De belangrijkste reden is: ik-wil-zelf-uitmaken-wat-ik-geloof. Een ander heeft het recht niet zich daarmee te bemoeien.

Een ander belangrijk struikelblok om tot geloof te komen is de kerk. Kerkdiensten worden als saai en onbegrijpelijk ervaren. We moeten niet vergeten, dat de meeste jongeren hoogstens zo af en toe nog in de kerk komen. Eigenlijk alleen nog maar flarden opvangen van het hele verhaal, dat daar verteld wordt. Er groeit een generatie op, die van de Bijbel nog wel wat gehoord heeft, maar die plaatst in het rijtje hei-

lige boeken, waar sommige mensen nu eenmaal in geloven. Uit enquêtes, die Peter Scheele regelmatig bij jongeren heeft afgenomen, blijkt, dat 'de' jongere van vandaag Jezus niet heeft afgeschreven, maar tegelijkertijd vindt, dat je voor alle andere godsdiensten moet open staan. Alleen Jezus: dát gaat te ver.

Wat is er nodig om evangelisatiewerk te kunnen doen?

In de eerste plaats is het nodig te weten wie je voor je hebt. In 'Visserstijl' vinden we het verhaal van een evangelist, die een half uur lang tegen Peter Scheele aan had staan praten en nog niet wist, dat hij een christen voor zich had. We willen zo graag vertellen, dat we vergeten te vragen. „Jezus is het antwoord, maar wat was uw vraag ook alweer?” Het is goed om antwoorden te geven, maar we moeten wel weten waarop.

Ten tweede is er creativiteit nodig. Het gaat om het vertalen van de boodschap voor de mensen van deze tijd. Terecht wordt op dit aspect gewezen op het gevaar af, dat mensen zullen

zeggen: ik doe niet aan evangelisatie, want ik ben niet creatief. Dat is ook het gevaar, dat bestaat bij het kijken naar de t.v.-programma's die Peter tot nu toe van zijn werkwijze laat zien. Niettemin geloof ik, dat creativiteit in evangelisatiewerk onontbeerlijk is. Geef mensen met creatieve ideeën de ruimte. Ondersteun deze mensen, want het lijkt wel of juist de creatieve mensen onder ons ook vaak te lijden hebben onder periodes, waarin het allemaal niet zo gemakkelijk gaat: de accu raakt op. Anderen moeten dan voor de continuï-

Jezus is het antwoord, maar wat was uw vraag ook alweer?

teit zorgen. Voor evangelisatiewerk zou het wel eens belangrijk kunnen zijn te werken vanuit een gemeente, waarin de leden elkaar aanvullen.

Als derde heb je toewijding nodig. De wil om er tijd aan te besteden. Het kan in dit verband geen kwaad voor onszelf eens op een rijtje te zetten, waaraan we onze tijd besteden. Een soort tijdsboekhouding bijhouden en dat ook met God te bespreken. Hoeveel van onze tijd gaat op aan de bewogenheid met andere mensen?

'Visserstlatijn'

Wat moeten we met 'Visserstlatijn' doen? In de eerste plaats vooral: koop dat boek. Het is echt de moeite waard. Daarna is het onverstandig het bij het lezen te laten. Ooit kocht ik eens boek, dat alleen bij de auteur te krijgen was. Hij verkocht het me met de opmerking: lees het en doe wat er in staat. Zo moet je met 'Visserstlatijn' niet omgaan. Het boek is zeker niet de wet en de regel voor het evangelisatiewerk. Al lezend ben je geneigd met de schrijver in gesprek te gaan.

Het boek roept tegenspraak op. Het zou goed zijn het in diverse gespreks-groepen te gebruiken als leverancier voor gespreksstof. Het is ook zeker bruikbaar als materiaal voor een cursus over evangelisatie, maar dan wel op de manier, dat door over dit boek in gesprek te gaan, duidelijk kan worden, hoe je zelf wilt evangeliseren. Bij het boek is een aantal kritische kanttekeningen te plaatsen. De schrijfstijl van Peter Scheele is voor verbetering vatbaar. De opbouw van het boek is lang niet overal even helder. Soms komt plotseling een onderverdeling om de hoek kijken, waar je die niet ver-

wacht. De ondertitel 'handboek voor evangelisatie' vind ik in zoverre misleidend, dat het mijns inziens niet om een handboek gaat, maar om een gesprekshandleiding over evangelisatie.

Wat mij betreft vallen dit soort aanmerkingen in de categorie 'schoonheidsfoutjes', die aan de verdere inhoud van het boek geen afbreuk doen. Het zou een onvergeeflijke fout zijn, als mensen, die bewogen zijn om evangelisatiewerk te doen, niet hun winst zouden doen met 'Visserstlatijn'. Wie nog niet die bewogenheid kennen, doen zichzelf tekort, als ze niet de moeite nemen dit boek te lezen.

Naar aanleiding van: Peter Scheele, 'Visserstlatijn'. Uitgever: Buijten en Schipperheijn, Amsterdam 1995, 2e druk, 198 pagina's, f 23,90.

Boekbespreking

De Heidelbergse Catechismus – een wegwijzer

Er is in de loop der tijden al veel gepubliceerd over de H. Catechismus. Dat is ook wel begrijpelijk. Want dit belijdenisgeschrift trotseert de eeuwen en blijft hele generaties aanspreken. Het is door iemand destijds getypeerd als een springlevend boekje. In twee delen heeft dr. W. Verboom, Herv. pred. en thans universitair docent aan de R.U. te Leiden, een eenvoudige uitleg geboden van de bovengenoemde Catechismus.

Hij volgt de tekst van dit leerboek der kerk in doornsee op de voet en verbindt er zijn verklarende opmerkingen aan. Hij laat de H. Schrift spreken en geeft op een praktische wijze aan welke betekenis het geheel heeft voor ons alledaagse leven.

Aan dat leven ontleent hij ook verschillende voorbeelden terwijl hij ettelijke citaten geeft van Augustinus, Luther, Calvijn, Kohlbrugge en anderen. Zijn schrijfstijl is inderdaad eenvoudig. Hij hangt de ruif voor de lezers nergens te hoog en weet ze te boeien. Je blijft lezen. Op indringende manier schetst Verboom het leven, lijden en sterven van de Here Jezus (Dl. 1. pag. 104-119). Hij merkt in dat verband op, dat we nooit te klein moeten denken van het lijden van Christus.

„Iemand die vindt dat er voor hem geen vergeving is, zegt eigenlijk: ik vind dat Jezus nog meer had moeten lijden.” (Dl. 1. p. 106).

In het licht van Jezus' begrafenis verliest het graf zijn verschrikking. Jezus ging ons voor. Hij heeft ons graf geheiligd (Dl. 1. p. 115). Wat de kerk betreft wordt gewezen op het feit, dat wij momenteel leven in een tijd van kerkverlating. Voor veel

mensen geldt, dat de kerk als zodanig haar tijd heeft gehad. Dat betekent een ernstige crisis. „Een crisis is een louteringsproces. Alles wat niet wezenlijk bijdraagt tot de kerk wordt uitgezuiverd. Totdat de wezenlijke kernen van de kerk overblijven. **Geest, Woord, prediking, zending, evangelisatie.** Zo zal de kerk naar mijn overtuiging weer te voorschijn komen als een vernieuwde kerk. Gods werk. Op weg naar zijn Koninkrijk.” (Dl. 1. p. 153).

Dit zijn zinnen om heel diep over na te denken. Ze bergen zowel vermaning als vertroosting in zich. Dr. Verboom geeft duidelijk aan, dat ons leerboek de bekering pas bespreekt in zondag 33. „Niet in zondag 1. Ze begint er dus niet mee. Dat is heel wijs.” (Dl. 2. p. 68).

De auteur constateert, dat onze tijd bol staat van religie. Maar het komt er nu juist op aan om goed te onderscheiden. De duivel blijft ons aanvechten. Dat moeten wij ons steeds bewust zijn. „En hij doet dat zo geraffineerd. De ene keer met macht, de andere keer met list. Dan weer van buitenaf, dan weer van binnenuit. En vooral gaat het hem erom dat het Woord krachteloos wordt gemaakt.” (Dl. 2. p. 174).

Er zou nog veel te noemen zijn om aan te tonen, dat we in deze twee boeken te maken hebben met een verantwoorde, heldere en verrijkende uitleg van de H. Catechismus.

Wat onze kritiek betreft het volgende: het zou fijn geweest zijn als de schrijver het woordje troost nog wat meer had uitgediept (Zondag 1). Te vlot wordt de conclusie getrokken, dat de oudste zoon uit de gelijkenis van de wachtende vader (Lukas 15) als verloren moet worden beschouwd. De gelijkenis heeft een open einde (Zondag 13).

Niet alleen Maria, ook Jozef stamde uit het huis en geslacht van David (Zondag 14). Hoe schriftuurlijk de inhoud van Zondag 16 ook mag zijn, het woord hel betekent: dodenrijk. Dat gaat terug op de ontstaanstijd van de apostolische geloofsbelijdenis. Het is te betreuren, dat Verboom geen nadere exegese heeft geboden van die belangrijke tekst uit het Marcusevangelie (16:16) (Zondag 26). Tot slot: de auteur heeft ons niet ervan kunnen overtuigen, dat wij bij de bede van het 'Onze Vader' waar het gaat over de wil van God ook moeten denken aan de verborgen wil van de Almachtige. De tekst van de Cat. geeft o.i. daartoe geen enkele aanleiding (Zondag 49).

Hierbij willen wij het laten. Onze slotconclusie is, dat we in deze boeken van een vooraanstaand Herv. predikant, behorend tot de Gereformeerde Bond, te maken hebben met een diepborende uitleg van een belangwekkend belijdenisgeschrift. Wij hebben er veel van geleerd! Daarom bevelen wij beide delen heel hartelijk aan!

N.a.v.: Dr. W. Verboom: 'Een gids voor het leven'. Twee delen – resp. 187 en 203 pag. – Uitgeverij Kok Voorhoeve, Kampen. Voor beide delen samen is de prijs: f 59,-.

Enschede, O. Mooiweer

Explosie van haat

Maria voelde aan hoe laat het was, zagen we in het voorgaande stukje. Het bracht haar tot een uitbundige uiting van haar liefde voor Jezus. En Jezus neemt haar in bescherming tegen de kritiek van de discipelen. Ook Judas begreep hoe laat het was (Matth. 26:14-16). Maar het bracht hem tot precies de tegenovergestelde reactie. Judas had een **Christus** verwacht, die de volksmassa's zou aanvoeren tegen de machthebbers en tot de overwinning zou leiden. Toen hem duidelijk werd, dat Jezus de weg van de weerloosheid, van lijden en dood wilde gaan, had Hij voor hem afgedaan. Het leidde bij Judas tot een explosie van haat. Zo dwingt Christus tot een keuze. Wie met zijn lijden en sterven geconfronteerd wordt, moet kiezen: **of** je geeft je over zoals Maria en dan geef je zomaar 300 schellingen weg, **of** je levert Hem over zoals Judas en dat levert je 30 zilverlingen op, dat is: 120 dagen loon voor een dagloner. Maria lijkt niets over te houden: een gebroken fles en wat scherven. En wat had je er allemaal niet mee kunnen doen! Judas lijkt er beter van te worden: 30 zilverlingen schoon in het handje. Dat is niet bijster veel maar toch mooi meegenomen. Maar dat is schijn. Maria's weg is de weg van het door veel verdrukkingen ingaan in het koninkrijk. **Judas'** weg is de weg naar de boom en de strop (Matth. 27:5; Hand. 1:18). Alleen wie Christus in zijn lijden en sterven aanvaardt en Hem daarin wil navolgen (1 Petr. 2:21), vindt het leven.

M.R. van den Berg, Groningen

Wat mij bezielt!

OPBOUWDAG

Jeruzalemkerk Utrecht
5 April 1997

Ontmoet elkaar op de Opbouwdag

111 Lied van een domme wijze

Bij Spreuken 30:1-6 (van Agur Jakema)

- 1 Als ik mijn speurzin naar de hemel wend,
zie ik de hoge sterren staan,
de felle zon, de koele maan –
en steeds wordt mij mijn domheid ingeprent.
Ik, die mij wijsheid wenste:
de domste van de mensen!
Gods grootheid ken ik niet.
'k Heb mij vermoeid, o Heer!
Mijn God, ik kan niet meer –
zie mij, die U niet ziet.

- 2 Wie heeft de stormwind in zijn vuist gevat?
Wie bindt het water in zijn kleed?
Wie is het, die ten hemel schreed
en als een vorst terugkeert op zijn pad?
Wie stelt de mens zijn grenzen?
Ik, die beheersing wenste:
mijzelf beheers ik niet.
'k Heb mij vermoeid, o Heer!
Mijn God, ik kan niet meer –
zie mij, die U niet ziet.

- 3 Heb ik dan nooit Gods diepste naam gehoord:
zijn naam, die 'Ik ben bij u' luidt?
Spreekt Hij niet in zijn Zoon zich uit
als 'Vader', in zijn vleesgeworden Woord?
Zijn liefde scherpt mijn oren:
beproefd zijn al zijn woorden,
gelouterd in de gloed.
O God, Gij zijt een schild
voor elk die bij U schuilt,
U in uw Zoon begroet.

- 4 Laat, Heer, uw wijsheid nooit meer van mij gaan,
opdat ik aan uw woord van toen
niets toe en ook niets af zal doen,
niet als een leugenaar te kijk zal staan.
Heer, houd mij vast – ik huiver:
elk woord van U is zuiver,
brandmerkt wie het herschrijft.
O God, Gij zijt een schild
voor elk die bij U schuilt
en in uw woorden blijft.

- 5 Wie heeft de stormwind in Gods hand gekéerd?
Wie bindt de zondvloed in zijn kleed?
Wie is het, die ten hemel schreed,
wie keert terug als aller mensen Heer?
Wie stelt de mens zijn grenzen?
De minste van de mensen:
Gods knecht uit Bethlehem.
Gods Zoon: Hij is een schild
voor elk die bij Hem schuilt.
Gods wijsheid: hoor naar Hem!

Tekst: Johan Klein 1996
Melodie: psalm 40

In dat huis daar woont een vrouw

Hoofd voor elkaar

Zondagmiddag.

Na de morgendienst – avondmaal – staan de stoelen in de kerkzaal in twee brede rijen als soldaten in 't gelid.

Ik ga naast mevrouw Van Dijk zitten op één van de achterste rijen. Prima uitzicht op de 'preekstoel', want ik kan ruim over het hoofd van Berendien heen kijken. Er zit een lege rij tussen. Het is nog tamelijk vroeg, er wordt nog niet op de piano gespeeld. Even bijpraten met mijn buurvrouw die naar Amerika is geweest. Op dat onbewaakt ogenblik strijkt Mary voor mij neer. Haar hoofd met krullen bedekt precies de plaats waar straks de dominee zal staan. Dat is vervelend. Ik tik dus op haar schouder. 'Wil je een stoel opschuiven, ik zie helemaal niets zometeen!' Natuurlijk, geen probleem, tenslotte is er ruimte genoeg.

Een preek aanhoren zonder de spreker te zien is niet zo prettig. Je wilt van de uitzending toch niets missen. Maar daar komt de kerkenraad binnen. En ja hoor, de man van Mary neemt heel nadrukkelijk voor mij plaats. Zijn vrouw maakt hem duidelijk dat hij mij een belangrijk uitzicht ontnemt en dus neemt hij begripvol de stoel rechts van haar. Maar in zijn kielzog was ook Jan meegekomen die nu op de vrijgekomen plaats gaat zitten. Mary slooft zich nogmaals uit om het voor mij zozeer begeerde uitzicht te herwinnen. Dat lukt en Jan neemt welwillend de stoel naast Rolf.

Als de ouderling van dienst de mededelingen doet kan ik hem heel goed zien. Net voor de dominee de plaats van de ouderling inneemt, komen Wil en Jantine binnen en zien de twee lege stoelen voor mij. Een rechtstreekse uitnodiging om te gaan zitten als je aan de late kant bent. Er is een ingetogen hilariteit bij de drie schuin voor mij, waar Wil en Jantine onkundig van zijn.

Ook achter mij hoor ik enig gegniffel. Maar nu schuift mevrouw Van Dijk haar stoel iets naar links. Dat kan, want ze zit op de hoek. Ik schuif mijn stoel tegen de hare aan, waarna enig protest achter mij klinkt: het uitzicht van Greet en Bart wordt nu door mij belemmerd.

„Als ik nu mijn hoofd zó houd, heb je er dan geen last van?” sein ik naar Greet. Dat zal wel gaan en Bart heeft er geen probleem mee. Nu kan ik over de schouders van Wil en Jantine heen kijken. Ja hoor, ik zie hem. De dominee. Maar tegelijkertijd zie ik dat Wil met het hoofd van Berendien moeite heeft. Ik leef met haar mee, maar er is geen tijd en ruimte meer om nog een paar stoelen op te schuiven. Zo moet het dan maar vanmiddag.

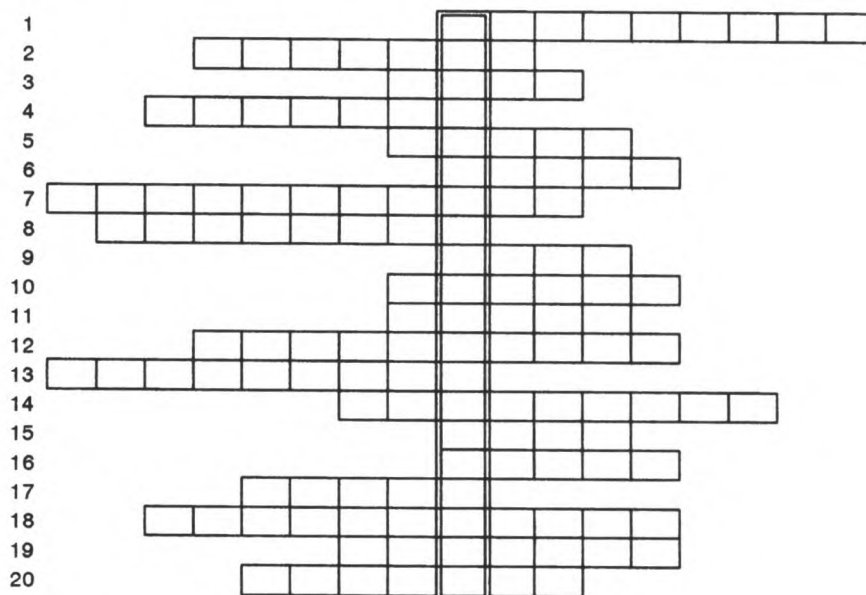
Ytje Veeffkind-Eenkhoorn,
Amersfoort

Voor de kinderen

Het volk Israël woonde nu in het beloofde land. Mozes, Aäron en Jozua waren gestorven en er was niemand die het volk herinnerde aan de wetten die ze hadden gekregen van God. Daarom werden ze onverschillig en vergaten God. Ze gingen meedoen met het dienen van andere goden. Toen werd God boos en stuurde een vijandig volk dat ze tot slaaf maakte. Onder de druk van deze slavernij ging het volk weer denken aan de God die ze dit land in bezit had gegeven.

De volgende vragen gaan over Richteren 3. Als de vragen goed beantwoord zijn vind je in het dikomlijnde gedeelte iets waar het volk steeds weer aan moest worden herinnerd. Als er een cijfer achter de vraag staat is dit het cijfer van de tekst in Richteren 3. Dus staat er bv. een 4 dan zoek je in Richteren 3:4.

1. Wat gaf de Here aan de Israëlieten om hun te bevrijden? 9
2. Hoe heette deze richter? 9
3. Van welk volk was Kusan-Risataïm koning? 10
4. Hoeveel jaar had het volk toen rust? 11
5. Wat was de naam van de vader van deze richter? 11
6. Hoe heette de koning van Moab? 12
7. Deze koning had een verbond met de Ammonieten en de ... Welk volk nog meer? 13
8. Welke stad nam deze koning in beslag? 13
9. Wie riep God toen om het volk te richten? 15
10. Wat maakte deze richter voor wapen? 16
11. Was deze richter rechts of links? 15
12. Hoe noemen ze het in deze tekst dat de koning erg dik was, een zeer ... man. 17
13. Deze richter moest belasting gaan betalen. Hoe noemen ze deze belasting in dit vers? 18
14. Met welke smoes keerde de richter terug naar de koning? Hij had een geheime ... voor hem. 19
15. Toen de dienaren eindelijk gingen kijken was de koning toen levend of dood? 25
16. Welke plaats ging de richter heen? 26
17. Waarop blies de richter om de strijd te beginnen? 27
18. Hoeveel Moabieten versloegen zij? 29
19. Hoeveel Moabieten ontkwamen? 29
20. Hoe lang had het land toen rust? 30

De oplossing van de vorige maal was: richter, prediker, profeet en discipel

G. Wijkhuizen-van Vuuren

Onbegrip na dood van een kind: „het is toch al zo lang geleden”

door Marinus van den Berg

Gebeurtenissen in de laatste tijd die de publiciteit haalden, maar ook contacten met ouders die een of meer kinderen hebben verloren brengen me ertoe een aantal gedachten met anderen te delen. Gedachten over veel voorkomende vooronderstellingen en reacties die het isolement van ouders die een kind verloren kunnen vergroten.

In de eerste plaats valt op dat de meeste aandacht zich concentreert op de eerste dagen, weken en maanden. Voor zeer velen die een kind verloren zijn het tweede, derde jaar, veel zwaarder. De eerste tijd is een tijd van overleven, pas daarna dringt de pijn van het verlies steeds meer in volle omvang door. Dat betekent dat iemand bijvoorbeeld de eerste maanden in staat is om naar zijn of haar werk te gaan en daar ook goed te functioneren, maar hiertoe na verloop van tijd niet meer in staat is. Ik heb gemerkt dat er wel begrip op het werk is als iemand de eerste maanden niet komt, maar niet meer als men na een halfjaar of later zich ziek meldt. „Is er iets?” wordt dan gevraagd. „Het is nu toch al zo lang geleden.” Maar wie een kind verliest, leeft in een geheel ander tijdsbesef, dat meer gericht is op het verleden dan op de toekomst. Er wordt meer geleefd van dag tot dag. Als ik hierover ouders spreek, denk ik ook aan hen die er als ouder alleen voor staan.

Voor ouders die een kind verloren blijkt het fnuikend als, ook door hulpverleners, wordt gesproken over „afsluiten van de rouw, terugkeren naar de realiteit”. Ook het woord 'verwerken' wordt vaak opgevat als 'wegwerken', er niet meer aan denken. Feitelijk bemerk ik veel meer dat het verdriet wel anders kan gaan voelen, 'zachter' zei een moeder, maar levenslang is en ook na vele jaren nog 'fel' kan zijn. Een afwisseling van 'zacht en fel'.

Zeer vaak wordt tegen ouders gezegd: „Je hebt nog meer kinderen, je bent nog jong, je kunt nog weer in verwachting raken.” Dit goed-bedoeld wijzen op wat men 'nog over' heeft, troost niet, maar versterkt bij ouders het gevoel: 'niemand begrijpt je...'. De aandacht moet gericht zijn op het verlies, het gemis, de leegte, de koude nacht van rouw en verdriet.

In de contacten treft me regelmatig de positie van mannen. Er wordt gedacht dat mannen niet of minder rouwen. Ik ben meer tot de conclusie gekomen dat mannen anders rouwen, en moeilijker.

Omdat partners en anderen vaak geen weet hebben van 'hoe anders' ontstaan er misverstanden, verwijten en ernstige spanningen die de relatie onder druk zetten. Ondersteuning van ouders die een kind hebben verloren moet vanaf het begin veel meer ondersteuning van de echtelijke relatie zijn (al of niet gehuwd).

Ook wordt vaak gezegd of gesuggereerd dat het verlies van een kind voor de moeder erger is dan voor de man. Dit kan ertoe leiden dat de man zijn eigen verdriet verbergt of er zich voor schaamt. Hij moet dan de sterke en verantwoordelijke zijn. Mannen onder vinden ook dat bij herhaling gevraagd wordt: „hoe gaat het met je vrouw?” en niet: „hoe is het voor jou?”

Het verlies van een kind wordt als het grootste trauma ervaren, maar de ondersteuning heeft een veel minder hoge prioriteit. Zoals al opgemerkt, zijn het begrip en het medeleven in het begin het sterkst, maar daarna neemt dat af en gaat het zich beperken tot enkelen. Velen verliezen vrienden en kennissen en voelen zich ook in familiekring eenzaam. Door huisartsen en vanuit de kerken zou gedacht moeten worden aan een meer actieve aandacht, minder afwachtend.

Zo kan het een steun zijn dat ouders die een kind verliezen adressen kennen en lectuur die hun herkenning aanreiken. Ik noem in dit verband de Vereniging Ouders overleden kind. Het is jammer dat zij die contact zoeken met lotgenoten door de omgeving en ook door de professionele hulpverleners vaak ontmoedigd worden.

„Daar koestert men het verdriet”, wordt dan gezegd.

Opvallend is voorts dat de aandacht zich richt op de ouders en aanzienlijk minder op de andere kinderen, die toch een broer of zus hebben verloren. De omgeving moedigt de kinderen aan om flink te zijn, of vraagt nauwelijks naar hun beleving. Jarenlang kunnen ouders en de overgebleven kinderen vaak niet met elkaar praten of ontstaan er extra spanningen. Kinderen die een broer of zus verliezen, verliezen in zekere zin ook hun ouders. Die ouders worden rouwende ouders. Er is maar een schaarse aandacht voor het eigen verdriet van kinderen, met name voor opgroeiende jongeren.

Dit kan ook gezegd worden voor de grootouders. Bij het verlies van een jong kind, leven vaak alle grootouders nog. Zij verliezen hun kleinkind en zien het verdriet van hun kinderen. Ze willen hen steunen. Niet zelden leidt de intense onmacht echter tot spanningen, omdat ze te dicht op hun kinderen gaan zitten of troostwoorden spreken die niet troosten. Het verlies dat de grootouders lijden is een eigen ervaring die niet verwaarloosd moet worden en niet vergeleken met het verlies van de ouders.

In de literatuur wordt soms een onderscheid gemaakt tussen acute rouw en anticiperende rouw. Er wordt gezegd dat ouders die een kind na een ziektegeschiedenis (leukemie bijvoorbeeld) hebben verloren, zich hebben kunnen voorbereiden op het afscheid in tegenstelling tot ouders die een kind zeer plotseling door een ongeval verliezen. Ik heb hierover grote twijfel. Mede door de toegenomen medische mogelijkheden leven ouders steeds meer tot het einde toe tussen 'hoop en vrees', met het accent op 'hoop'. Ze vrezen wel de fatale wending, maar bereiden zich er nauwelijks echt op voor. Het is gevaarlijk te suggereren dat zij het minder moeilijk zouden hebben.

Ik heb hier een aantal punten genoemd die ik in contact met ouders die een kind verloren hebben bij herhaling heb gehoord. Ze zetten tot denken over een betere ondersteuning en begrip. Dat begrip is altijd bij benadering. Het verlies van een kind blijft ook onvoorstelbaar, het verbijstert en maakt stil. Opdat de ouders zelf kunnen spreken.

De auteur is pastor te Almelo. Hij verzorgt regelmatig lezingen voor de Vereniging Ouders overleden kind.

Dit artikel werd gepubliceerd in het dagblad: 'TROUW'. Uit particuliere en pastorale ervaring weet ik hoezeer deze visie van Marinus van den Berg beantwoordt aan de realiteit!

Enschede, O. Mooiweer

Beroepen/Intrede/ Afscheid

Aangenomen: naar Rotterdam-Over-schie: ds. E.A.W. Mouissie, wonende te Amersfoort.

Bedankt: voor Bunschoten-Spaken-burg, Zoetermeer en Hattem: ds. E.A.W. Mouissie, wonende te Amersfoort.

Intrede: 2 maart in Enschede-Noord: ds. W. Borgdorff te Sliedrecht

Overig nieuws

Ds. H. van Ommen veertig jaar predikant

Maandag 10 februari was het veertig jaar geleden dat ds. H. van Ommen (72) in het ambt werd bevestigd. Ds. Van Ommen is emeritus-predikant van de Nederlands Gereformeerde Kerk van Hattem en diende achtereenvolgens de kerken van Loosdrecht, Winschoten, Zaandam, Arnhem, Bunschoten-Spakenburg en Hattem. In 1967 maakte ds. Van Ommen de breuk in de Vrijgemaakt Gereformeerde Kerken mee en werd Nederlands Gereformeerd.

Kerkdiensten Rotterdam en Breukelen voor Radio en TV

De Nederlands Gereformeerde Kerk van Rotterdam (wijkgemeente NGK/CGK Alexanderpolder) verzorgt op 23 maart een radiodienst waarin ds. L.G. Compagnie zal voorgaan. Aanvang 17.00 uur. Zondagmorgen 6 april a.s. zal om 11.00 uur voor de televisie een dienst van de Nederlands Gereformeerde Kerk van Breukelen worden uitgezonden. Voorganger in die dienst is ds. W. Smouter.

'Oog voor elkaar' in Hoogeveen

Zondag 9 maart a.s. organiseert de Nederlands Gereformeerde Kerk van Hoogeveen een themadag onder het motto 'Oog voor elkaar'. De centraal staande kerkdienst begint om 11.45 uur in de Christelijke Gereformeerde Centrumkerk, Van Echtenstraat 62. Na de dienst, die geleid wordt door ds. C.T. de Groot uit Steenwijk, is er een gezamenlijke maaltijd en vervolgens een bespreking in kleine groepen. Sluiting ± 16.00 uur.

NGK/CGK camping-evangelisatie in Twente

De evangelisatiecommissie van de

Nederlands Gereformeerde en Christelijke Gereformeerde Kerken in Enschede, Hengelo en Almelo zijn op zoek naar enthousiaste jongeren (vanaf 17 jaar) die zich willen inzetten voor campingevangelisatie. Dit jaar wordt op twee campings gewerkt, beide liggen in de buurt van Haaksbergen. Als je van muziek, kinderwerk of sport houdt of als je kunt meehelpen bij het organiseren van koffiebars, tienerclubs e.d. is dit echt iets voor jou.

Er zijn vier teams van ± zes mensen nodig en het gaat om twee weken per team. Als ervaring in kinder- of evangelisatiewerk aanwezig is, dan is dat een pré.

De periodes beginnen op 5 en 19 juli, in mei/juni wordt een voorbereidingsweekend georganiseerd.

Interesse? Bel: 053-4328881/4776840.

Kijken op Internet kan ook:

<http://www.wb.utwente.nl/agape/cw/>

Onder andere(n)

Huwelijksconferentie Agapè, De Burght en Netwerk-Vorming

Van 23 tot 25 april wordt in 'Bethanië' in Amerongen een huwelijksconferentie gehouden.

Organisatoren zijn Agapè, De Burght en Netwerk-Vorming. Sprekers: Marleen Ramaker, ds. Wim en Hannie van der Linde en Hans en Adeline Waagmeester.

Informatie bij Hans Waagmeester (0318-511560) en De Burght (0343-453563).

Kerk, Recht en Samenleving

Op 14 april a.s. zal in de Aula van de Rijksuniversiteit te Groningen een symposium worden gehouden over Kerk, Recht en Samenleving. Dit symposium wordt georganiseerd ter ere van mr. F.T. Oldenhuis, die 25 jaar verbonden is aan de Faculteit der Rechtsgeleerdheid en die belangrijke publicaties op zijn naam heeft staan op het gebied van Kerk en Recht.

Informatie: mevr. J.J.M. Grooten, tel. 050-3635748.

Evangelische Hogeschool daagt christenen uit voor de 21e eeuw

De 21e eeuw is een uitdaging voor alle christenen in Nederland. Dat stelt de Evangelische Hogeschool, die met de slogan 'De 21e eeuw daagt u uit' vanaf 7 maart 1997 op tournee gaat door ons land.

De EH wil door sprekers als os prof.dr. W.J. Ouweneel, drs. N.C. van Velzen en dr. H. Bos gelovigen prikkelen tot actie, juist in de komende eeuw. Het startschot van de 'Ronde door Nederland' wordt gegeven op 7 maart om 19.30 uur in Amersfoort waar prof. W.J. Ouweneel de spits zal afbijten met de eerste lezing. Vandaar voert de tocht naar Utrecht, Nijkerk, Dordrecht, Zaanstad, Groningen, Nijverdal, Wassenaar, Apeldoorn, Middelburg, Zwolle, Emmen en Urk.

Symposium Lindeboom Instituut

Op 21 mei a.s. viert het Prof.dr. G.A. Lindeboom Instituut het tienjarig bestaan met een symposium onder de noemer *Gegronde zorg?! De kwetsbare patiënt in een verzakelijkende gezondheidszorg.*

Er wordt om twee uur begonnen, ± vijf uur zal het symposium worden beëindigd.

Hoofdspreker is prof.dr. E.D. Pellegrino uit de VS, op zijn referaat zal worden gereageerd door prof. Ten Hage uit Nijmegen.

Informatie: 0318-696333.

Wat mij bezielt!

OPBOUWDAG

Jeruzalemkerk Utrecht
5 April 1997

Wie schrijft, die blijft

Kom naar de Opbouwdag

„Laten wij niet moede worden goed te doen...”

Galaten 6:9

Op 5 februari 1997 overleed na een korte ziekte

br. J.J. BAKKER

Vele jaren diende Jos Bakker de gemeente in het ambt, in de preekvoorziening en in de persoonlijke steun die hij met zijn vrouw bood aan asielzoekers en aan oudere broeders en zusters. Hij zocht het goede te doen voor allen en heeft nu de rust bij zijn HERE gevonden.

Wij wensen zijn vrouw en kinderen de troost toe van de HERE, die hun Herder is.

Namens de kerkenraad van de
Chr. Geref. Kerk/Ned. Geref. Kerk
te Arnhem,
S. Huizinga, scriba

OPEN DOORS REIZEN

Ga mee naar Egypte

Een groepsreis naar Egypte, Israël en Jordanië

met Pieter van Kampen

Juni 1997. Leeftijd: vanaf 18 jaar

OPEN DOORS

Bel voor informatie: 0341-417844
Open Doors, Postbus 47, 3850 AA Ermelo.

Langdurig ziek?

Curadomi helpt met thuis-
zorg vanuit een christelijke
levensovertuiging.

Curadomi

Organisatie voor thuiszorg

Zorg met een visie.

Bel tijdens kantooruren (0318) 54 82 65
buiten kantooruren 0900-82 12340 (spoed)

Huwelijk en huwelijksvernieuwing

Vanwege grote belangstelling organiseert het GSEV opnieuw een themadag over het huwelijk: interessant en leerzaam voor echtparen. Schrijf u tijdig in!

Met medewerking van

Marleen Ramaker

Dick Mostert

Hans en Adeline Waagmeester

Huwelijksvernieuwing

Communicatie en gerichtheid op elkaar

Huwelijk en seksualiteit

Verder: 7 workshops, een crèche en een lunch

Bij Marleen Ramaker: Proclama-Netwerkvorming. Bij Dick Mostert: Gereformeerde Hogeschool.

Bij Idske de Jong-de Haan: Driehoek. Bij Harry en Corrie Folkers: Marriage Encounter. Bij Anneke Booman: Trainer sociale en communicatieve vaardigheden. Bij Hans en Adeline Waagmeester: Agapè. Bij Bas van der Wildt: gynaecoloog.

Tijden en plaatsen

Zaterdag 15 maart, 10.30 tot 15.00 uur

Greijdanuscollege, Schoolstraat 5, 7941 CA Meppel

Toegang per echtpaar: GSEV-leden f 20,-, overigen f 40,-

Bel voor informatie & opgave:

Thea Kwant 070-386 12 26; Reina Griffioen 070-300 03 63

Secr. GSEV, Postbus 694, 2270 AR Voorburg

